

کیهان

یَکی از زشت‌ترین رفتارهای اجتماعی، **تهمت**، **بهتان** و **افترا** زدن به دیگری است. نگاه منفی به دیگری و بدگمانی، موجب می‌شود که فرد نسبت به دیگری چنین رفتاری داشته باشد و عری و **ابروی او را** در **ا**مرع **ی** خطر **ق**رار **د**هد. نویسنده در این مطلب به آثار اجتماعی و ایجاد گوناگون این معضل و بلکه بیماری اجتماعی و ضد اخلاقی و ضد هنجاری براساس آموزه‌های اسلام پر داخته است.

معنا و مفهوم بهتان، تهمت و افترا

نسبت دادن سخن یا فعل ناحق یا صفت نادرست به دیگری که موجب ابروریزی می‌شود، گناهی نابخشوندی و یکی از گناهان کبیره زبانی است که در برخی از مصداقین آن جرم نیز تلقی شده و احکام قانونی چون حد و تعزیر بر آن بار می‌شود. از نظر اسلام هر چند این نسبت دادن برخاسته از اعتقاد فرد باشد، جایز و روا نیست؛ زیرا تا زمانی که چیزی بر اساس ادله محکمه پسند اثبات نشده باشد، بیان هر سخن یا کار نادرست با صفت ناروا به دیگری، عملی ضد اخلاقی، گناهی نابخشوندی و گاه جرم قانونی است که تبعات حقوقی و کیفری به دنبال دارد.

این نسبت دادن می‌تواند در قالب و اشکال گوناگونی از جمله تهمت، افترا، بهتان و مانند آن‌ها انجام گیرد. البته برخی سوء ظن را نیز جزو آن دانسته‌اند، ولی این بدگمانی تا زمانی که به لفظ در نیاید از مصداقِ نسبت دادن نیست، بلکه زمانی که این نسبت‌ها به زبان و رفتار بیان می‌شود، به عنوانِ مصادقِ این موضوع در می‌آید.

واژه تهمت از ریشه «تهم» در لغت به معنای فساد و بوگرفتگی از گندگی است. وقتی به کسی اتهام و تهمت زده می‌شود یعنی او را به فساد و گندگی نسبت می‌دهند.

واژه بهتان از «بهت» به معنای امری است که مورد دهشت، تحیر، مفاجات و مبهوتی شخص می‌شود؛یعنی وقتی شخصی از دیگری سخنی ناروا می‌شود می‌مبهوت می‌شود و در تحیر و دهشت قرار می‌گیرد به طوری که انتظار شنیدن این سخن ناروا را نداشته است و برای او ناگهانی بوده است. در حقیقت بهتان ناظر به واکنش متهمی است که به او نسبت ناروانی داده شده است.

اما واژه افتراء از ریشه «فَری» به معنای خلق چیزی باطل است. در حقیقت باطلی را لباس خلقت پوشاندن را فَری و افتراء گویند. پس کسی که افترا می‌زند، در حقیقت، باطلی را لباس حق می‌پوشاند و آن را به عنوانِ مطلب حق و راست و درست به دیگری نسبت می‌دهد در حالی که این نسبت باطل و این خلقت، باطل و دروغین است. پس می‌توان گفت که افترا به معنای جعل و ساختن و خلق دروغ و باطل است.

در قصار، واژه تهمت و اتهام به کار رفته، ولی واژه «بهت» و «بهتان» چندین بار به کار رفته است. «بهت» به معنای مبهوت شدن در هنگام استدلال و شکست در جدل احسن در آیه ۲۸۵ سوره بقره در داستان مجادله نمردو با حضرت ابراهیم(ع) آمده است. همچنین بهت، به معنای مبهوت شدن در برابر امری ناگهانی که انتظارش را ندارد، در آیه ۴۰ سوره انبیاء به کار رفته است. اما «بهتان» به معنای نسبت‌بندی ناروا و دروغی که شخص را مبهوت می‌سازد، در آیاتی از جمله ۲۰ و ۱۱۲ و ۱۵۶ سوره نساء و ۱۶ سوره نور و

✽ نسبت دادن سخن یا فعل ناحق یا صفت نادرست به دیگری که موجب ابروریزی می‌شود، گناهی نابخشوندی و یکی از گناهان کبیره زبانی است که در برخی از مصداقین آن جرم نیز تلقی شده و احکام قانونی چون حد و تعزیر بر آن بار می‌شود.

۵۸ سوره احزاب و ۱۲ سوره متحنه آمده است. البته در آیه اخیر بهتان یا افترا به کار رفته است، همچنان که در آیه ۴۰ سوره انبیاء برای تبیین شدت ناگهانی بودن عذاب الهی، افزون بر واژه بهت، از واژه «بهت» به معنای ناگهانی استفاده شده تا نشان دهد تا چه اندازه عذاب، ناگهانی و حیرت افزا است به طوری که انسان قدرت هر واکنشی را از دست داده و هرگونه توانی از او سلب می‌شود.

در قرآن افتراء، هم نسبت به انسان‌ها به کار رفته و هم نسبت به خدا؛ به این معنا که شخصی به خدا و خلق نسبت دروغ و کذب و گفتار و رفتار ناروا را فرامی‌دهد؛ اما واژه بهتان تنها درباره نسبت‌بندی ناروا به انسان‌ها استعمال شده است.

البته باید توجه داشت که میان غیبت و تهمت تفاوت ماهوی وجود دارد. رسول اکرم(ص) درباره فرق تهمت و غیبت می‌فرماید: آیا می‌دانید غیبت چیست؟ عرض کرد: خدا و پیامبر او بهتر می‌دانند. فرمودند: این‌که از برادرت

لقمه حرام سنگ بنای تخریب خانواده

انسان می‌بایست در انتخاب هر کاری تمام همت خود را صرف کند تا از بهترین نقشه، ابزار و منابع مادی استفاده کند. اما بهترین‌ها از نظر اسلام چند ولی چون ملک شخص نیست با عناوینی چون غصب، آن چیز حرام می‌شود، مانند نان طیبی که از راه دزدی در اختیار باشد یا مالی که از راه دزدی یا ربوئی به دست آمده باشد. البته اگر دقت ملکوتی برای آدمی باشد دانسته می‌شود که همین نیز نوعی خیانت عرضی کسب کرد است، یعنی مانند آبی است که از مجرای ناپاک جاری شده باشد که در این صورت آن آب نیز ناپاک می‌شود و خبثاتی بر آن حلال بودن است. خداوند در آیاتی از قرآن از جمله همین آیه ۱۵۷ سوره اعراف بیان می‌کند که ارتباط گناهانگنی میان طیب بودن و حلال بودن و نیز خبیث بودن و حرام بودن وجود دارد. به این معنا که هر چیزی که طیب و با تن و روان آدمی سازگار است، حلال و هر چیزی که خبیث و با تن و روان انسان ناسازگار است، حرام شده است. از همین رو در اصول فقه این قاعده مطرح است که احکام شرعی تابع مصالح و مفاسدی است که در متعلق احکام است؛ یعنی چون فلان چیز برای انسان مفید و سازگار با وی به مصالح حلال و فلان چیز به سبب مصلحت مفسد و ناسازگاری حرام شده است. هر چند که این مسئله در همه احکام نیست و عمومیت ندارد، ولی توجه دارد.

هر بنایی که گذاشته می‌شود از اموال حلال و طیب باشد و عنوان حلال و طیب، مهمترین عناوینی است که باید در هر کاری مورد توجه قرار گیرد. اگر انسان خانهای می‌سازد باید همه مصالح آن حلال و سازگار با آن خانه باشد و از مصالحی استفاده نشود که از کیفیت خوب و مناسب برخوردار نیست و آن حلال و حرام رعایت نشده باشد. اگر یک خشت حرام در خانهای

آثار و عواقب تهمت، بهتان و افترا

آثار و عواقب تهمت، بهتان و افترا

✽ علی چرخکار

چیزی بگویی که دوست ندارد. عرض شد: اگر آنچه می‌گوئیم در برادرم بود چه؟ فرمودند: اگر آنچه می‌گویی در او باشد، عیشش کرده‌ای و اگر آنچه می‌گویی در او نباشد، بهه او تهمت زده‌ای. (مجموعه ورام ج ۱، ص ۱۱۸) امام صادق(ع) نیز فرموده است: آن من الغيبة ان تقول فی احیک ما ستره الله علیه، و ان من الیهتان ان تقول فی احیک ما لیس فیه؛ غیبت آن است که در مورد برادرت آنچه را خدا پوشانده بیان کنی و بهتان آن است که آنچه در او نیست را به او نسبت دهی. (بحار الانوار، ج ۲، ص ۲۴۸)

البته امام صادق(ع) نسبت به افراد هشدار می‌دهد و می‌فرماید: هر کس تو را قریب بداند نباید امین بشماری و هر کس را امین یافتی متهم نکن. (قرب الاسناد، ص ۳۵)

آثار زیانبار افترا و تهمت و بهتان

اتهام و افترا به خدا آثاری چون قرار گرفتن در دریف مجرمان (یونس، آیه۱۷)، ذلت و خواری (اعراف، آیه ۱۵۲)، زینکاری و تباهی (اعراف، آیه ۵۳، انعام، آیه ۱۴۰)، ظلم و ستم (ال عمران، آیه ۱۹۴، انعام، آیه ۲۱)، خشم و غضب الهی (اعراف، آیه ۱۵۲)، فریفتگی (آل عمران، آیه ۲۴)، کفر (مائده، آیات ۷۲ و ۷۳، اعراف، آیه ۳۷)، گمراهی (انعام، آیات ۱۴۰ و ۱۴۴)، محرومیت از ستگاری (انعام، آیه ۲۱؛ یونس، آیه ۱۷) و محرومیت از هدایت (انعام، آیات ۱۴۰ و ۱۴۴، صف، آیه ۷) و لعن و نفرین الهی (مائده، آیه ۶۴، توبه، آیه ۳۰) دارد.

اما آثار بهتان و تهمت به انسان‌ها تبعاتی دارد که در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌شود.

۱. **گناه آشکارا:** از نظر قرآن دادن هر گونه نسبت ناروا در هر شکل و قالبی بویژه بهتان یک گناه آشکار است. (نساء، آیه ۲۰)
۲.**ارتکاب حرام:** از آنجا که نسبت ناروا گناه است، از نظر شرعی حرام بوده و مرتکب آن نیز مرتکب حرام شده است. (نحل، آیه ۱۱۶).
۳.**دروغ:** چنین نسبت‌بندی ناروا حتی اگر از نظر گوینده آن درست باشد، به دلیل ادل اثبات نشده، از مصداق دروغ بوده و آثار دروغ بر آن بار می‌شود.
۴.**ظلم:** از نظر قرآن، نسبت ناروا دادن به ویژه به پیامبر(ص) موجب قرار گرفتن در زمره ستمگران و ظالمان است. (یونس، آیات ۳۸ و ۳۹)
۵.**بدفرجامی:** کسی که نسبت ناروایی می‌زند باید بداند که به سرانجام بدی دچار می‌شود و بدفرجامی پاداش آن است. (یونس، آیات ۳۸ و ۳۹)
۶.**عذاب اخروی:** نسبت دهنده ناروا گرفتار عذاب اخروی خواهد شد.

راه باید کل ساختمان را تباه می‌کند و فرو می‌ریزد. از این رو پیامبر(ص) می‌فرماید: اتقوا الحجر الحمرام فی البنیان فانه اساس الخراب؛ از استعمال سنگ حرام در ساختمان بپرهیزید که مایه ویرانی است. (نهج الفصاحه ص ۱۶۲، ج ۳۸)

اگر یک سنگ حرام موجب تباهی و خرابی و ویرانی یک ساختمان می‌شود، حالا بتنگید حال کسی را که با لقمه حرام بنیاد خانه زندگی را می‌گذارد و نطفه‌ای که با آن فرزند پدید می‌آید از لقمه‌ای حرام باشد؛ بلکه با همین لقمه حرام بنیان فکر و عمل خودش را می‌سازد که جز تباهی و خرابی چیزی که بار نمی‌آورد؛ زیرا همین لقمه است که در معده هضم شده و در خون جریان می‌یابد و به مغز و قلب می‌یرد و ذهن و قلب را تغذیه می‌کند. وقتی درختی با سم تغذیه شده باشد موجب می‌شود تا برگ‌ها و شاخه‌ها و میوه هایش نابود شود؛ همچنین قیوب و مغزی که با سم حرام تغذیه شود، فکر و عملی باطل از آن می‌روید که جز خرابی و تباهی دنیا و آخرت میوه‌ای نمی‌دهد.

با نگاهی به فرموده‌های امام حسین(ع) که به امام حسین(ع) که به لشکریان کوفی و شامی یزید خطاب کرده و فرموده است شکم هایتان انباشته از لقمه‌های حرام است

و دیگر قلب و دل شما سنگ شده و آب نرم تقوا و اسلام در آن نفوذ نمی‌کند، دانسته می‌شود که تا چه اندازه یک لقمه حرام تاثیر گذار خواهد بود.

و فرموده است شکم هایتان انباشته از لقمه‌های حرام است و دیگر قلب و دل شما سنگ شده و آب نرم تقوا و اسلام در آن نفوذ نمی‌کند، دانسته می‌شود که تا چه اندازه یک لقمه حرام تاثیر گذار خواهد بود. پچهای که با یک لقمه حرام ایجاد می‌شود خود موجب خرابی خود و خانواده‌و خواهد شد و دین و دنیای خود و دیگران را خراب می‌کند.

آثار و عواقب تهمت، بهتان و افترا

✽ کسی که نسبت ناروا می‌زند باید خود را آماده کند تا در دوزخ بر تلی از آتش بایستد و بسوزد. پیامبر اسلام فرموده است: کسی که به مرد یا زن با ایمان تهمت بزند و یا درباره او چیزی بگوید که در او نیست، خداوند در روز قیامت او را بر تلی از آتش قرار می‌دهد تا از مسئولیت آنچه گفته است در آید.

من الغيبة ان تقول فی احیک ما ستره الله علیه، و ان من الیهتان ان تقول فی احیک ما لیس فیه؛ غیبت آن است که در مورد برادرت آنچه را خدا پوشانده بیان کنی و بهتان آن است که آنچه در او نیست را به او نسبت دهی. (بحار الانوار، ج ۲، ص ۲۴۸) البته امام صادق(ع) نسبت به افراد هشدار می‌دهد و می‌فرماید: هر کس تو را قریب بداند نباید امین بشماری و هر کس را امین یافتی متهم نکن. (قرب الاسناد، ص ۳۵)

۱۰.**عدم قبولی گواهی:** افترا به زنان عقیف، در پی دارنده عدم پذیرش گواهی و شهادت شخص افترا زننده در محاکم خواهد شد. (نور، آیه ۴)
۱۱.**فسق:** افترا به زنان عقیف بدون داشتن شاهد، سبب فسق شخص افترا زننده می‌شود و احکام فاسق بر وی بار می‌گردد. (نور، آیه ۴)
پیامبر(ص) نیز می‌فرماید: و اما علامه الفاسق فاربعة: اللہو، و اللغو، و العدوان، و البهتان؛ فاسق چهار نشانه دارد: (الشتغال به لهو، لغو، دشمنی و بهتان. (بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۲۰)
۱۲.**ذوب شدن ایمان:** هر گونه نسبت ناروایی به دیگری به ویژه مؤمنان موجب ذوب شدن ایمان و از دست رفتن آن می‌شود. امام صادق(ع) می‌فرماید: هرگاه مؤمن به برادر ادینی[خود تهمت بزند، ایمان در قلب او از میان می‌رود، همچنانکه نمک در آب، ذوب می‌شود. (کافی، طابالاسلامیه، ج ۲، ص ۳۶۱، ج ۱)
۱۳.**سنگین ترین گناه:** امام صادق(ع) از حکیمی چنین نقل می‌کند: «البهتان علی البری انقل من جبال راسیات؛ تهمت زدن به بی‌گناه از کوه‌های عظیم نیز سنگین تر است»(میزان الحکمه، ج ۲، ص ۶۲۲)
۱۴.**حرم شکنی:** حریم‌ها با مراعات حقوق دیگرگر در جامعه حفظ می‌شود. کسی که نسبت ناروا می‌زند حریم‌ها و حرمت‌ها را می‌شکند و احترامی برای خود و دیگری نمی‌گذارد. امام صادق(ع) می‌فرماید: «من اثم اخاه فی دینه فلا حرمة بینهما، هر کس به برادر دینی خود تهمت زند حرمتی میان آن دو به جا نمی‌ماند». (الکافی، ج ۲، ص ۳۶۱)
۱۵.**در تلی از آتش:** کسی که نسبت ناروا می‌زند باید خود را آماده

مرنج و مرنجان

مرنج و مرنجان جمله‌ای کوتاه است ولی بار معنوی بالایی دارد و حیطة اخلاق را هدف قرار داده است.به قول آقای دولابی خلاصه تمام علم اخلاق در همین دو کلمه مرنج و مرنجان است. داستان زیر به توصیه شیخ حسعلی نخودکی اشاره دارد.
آخوند ملاعلی همدانی که از علمای طراز اول همدان است روزی در مشهد خدمت حاج شیخ حسعلی نخودکی اصفهانی رسید و از ایشان تقاضای موعظه کرد.حاج شیخ حسعلی در جواب می‌گوید: «مرنج و مرنجان».
مرحوم آخوند ملاعلی همدانی می‌گوید: بح مرنجان» راحت است، ما کاری می‌کنیم که خودمان را بسازیم و کسی را از خود ناراحت نکنیم، اهانت به کسی نمی‌کنیم، غیبت کسی را نمی‌کنیم و این را می‌شود انجام داد، اما «مرنج» را چکار کنیم؟ کسی به ما بدی می‌کند، غیبتمان را می‌کند، پولمان را می‌خورد، قهراً انسان رنجش پیدا می‌کند. می‌شود چنین چیزی که انسان نرنجد؟
فرمودند: «بله»
گفت: «بطور؟»
فرمود: «خود را کسی ندان». عیب کار ما همین جاست. ما خودمان را کسی می‌دانیم. به نروتمان، به لملمان، به ریاستمان، به هر چیزی می‌بایلم. لذا هیچ کس جرأت ندارد به ما تو بگوید.
کمان را به شی‌برند و آن را به تنی»

۱- از کتاب: موعظه خوبان، ص ۷۱، انتشارات زمزم هدایت

مراتب ارزش گذاری عمل نیک در نزد خداوند

خداوند در قرآن بیان می‌کند که تشخیص دنیاطلب به میزانی که خدا اراده کرده از زندگی مادی به دست می‌آورد، نه به میزانی که خود او اراده کرده است. (اسراء، آیه ۱۸) اما کسی که آخرت می‌خواهد هر کاری را در دنیا انجام می‌دهد با توجه به درجه اخلاص و تقوای عامل و متقی بودن او ارزش گذاری می‌شود.

در آیات قرآن بر اساس اخلاص عامل و تقوای متقی، ارزش‌های گوناگونی برای عمل نیک بیان شده که مراتب ارزش گذاری عمل است:
۱- **افزایش:** خداوند می‌فرماید: **مَن کَانَ یُزِیدُ حَزَنَۃً اٰلَآخِرَۃً نُّزِذَ لَهُ فِیْ حَزَنَۃٍ** هر کسی آخرت بخواهد برایش در آخرت می‌افزاییم. (شوری، آیه ۲۰) در اینجا به طور مطلق و موجه کلیه سخن از افزایش است؛ و همچنین می‌فرماید: **مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خِزْرٌ مِّمَّهَا**؛ هر کسی نیکی آورد پس برایش بهتر از آن است. (نمل، آیه ۸۹)

۲- **دو برابر:** خداوند در این باره می‌فرماید: **مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا**؛ هر کسی نیکی بیآورد برایش ده برابر مثل آن است. (انعام، آیه ۱۶۰)

۳- **هفتصد برابر:** در این‌باره نیز می‌فرماید: **مَثَلُ الَّذِیۡنَ یُنْفِقُوۡنَ اَمْوَالَهُمۡ فِی سَبۡیِلِ اللّٰهِ کَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْتَثَرَتْ مِنْۢ ثَبَرٍ اَنْۢتَظِرُ فِیۡ کُلِّ سَنَیۡلَةٍ** مائۀ حَبَّةٍ؛ مثل کسانی که در راه خداوند از اموالش انفاق می‌کنند مثل کسی است که یک دانه بکارد و از آن هفت خوشه برآید که در هر خوشه‌اش صد دانه است. (بقره، آیه ۲۶۱)
۴- **هزار و چهارصد برابر:** خداوند در ادامه آیه پیش می‌فرماید: **وَاللّٰهُ یُضَاعِفُ لَکُمۡ نِصۡبَآءَکُمۡ**؛ و خداوند برای هر کسی بخواهد آن را دو برابر و مضاعف می‌کند. (همان)
۵- **بی‌نهایت:** خداوند در ادامه افزوده است: **وَاللّٰهُ وَّابِعٌ عَلَیۡمٌ**؛ و خداوند وسعت‌دهنده و دانا است. (همان)

آثار و عواقب تهمت، بهتان و افترا

(نحل، آیات ۲۴ و ۲۷، نور، آیه ۲۳)
۷.**توبیخ:** کسی که به دیگری بویژه همسرش نسبتی ناروا می‌دهد از سوی خداوند مورد توبیخ قرار می‌گیرد. (نساء، آیه ۲۰)
۸.**لعن و نفرین:** خداوند کسانی را که نسبت ناروا می‌دهند لعن و نفرین می‌کند. (نور، آیات ۶ و ۷) در این آیات می‌شود که این لعن و نفرین الهی دامنگیر تهمت زنان در دنیا و آخرت خواهد شد.
۹.**جرم و اجرای حدود:** برخی از نسبت‌های ناروا از نظر حقوقی جرم تلقی می‌شود و بر نسبت دهنده به عنوان مجرم کیفرهای مشخص شده در قانون از جمله حدودجاری می‌شود. خداوند در آیه ۴ سوره نور می‌فرماید که افترا به زن عقیف بدون داشتن شاهد، سبب محکوم شدن به هشتاد تازیانه است.

۱۰.**عدم قبولی گواهی:** افترا به زنان عقیف، در پی دارنده عدم پذیرش گواهی و شهادت شخص افترا زننده در محاکم خواهد شد. (نور، آیه ۴)
۱۱.**فسق:** افترا به زنان عقیف بدون داشتن شاهد، سبب فسق شخص افترا زننده می‌شود و احکام فاسق بر وی بار می‌گردد. (نور، آیه ۴)
پیامبر(ص) نیز می‌فرماید: و اما علامه الفاسق فاربعة: اللہو، و اللغو، و العدوان، و البهتان؛ فاسق چهار نشانه دارد: (الشتغال به لهو، لغو، دشمنی و بهتان. (بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۲۰)

۱۲.**ذوب شدن ایمان:** هر گونه نسبت ناروایی به دیگری به ویژه مؤمنان موجب ذوب شدن ایمان و از دست رفتن آن می‌شود. امام صادق(ع) می‌فرماید: هرگاه مؤمن به برادر ادینی[خود تهمت بزند، ایمان در قلب او از میان می‌رود، همچنانکه نمک در آب، ذوب می‌شود. (کافی، طابالاسلامیه، ج ۲، ص ۳۶۱، ج ۱)
۱۳.**سنگین ترین گناه:** امام صادق(ع) از حکیمی چنین نقل می‌کند: «البهتان علی البری انقل من جبال راسیات؛ تهمت زدن به بی‌گناه از کوه‌های عظیم نیز سنگین تر است»(میزان الحکمه، ج ۲، ص ۶۲۲)
۱۴.**حرم شکنی:** حریم‌ها با مراعات حقوق دیگرگر در جامعه حفظ می‌شود. کسی که نسبت ناروا می‌زند حریم‌ها و حرمت‌ها را می‌شکند و احترامی برای خود و دیگری نمی‌گذارد. امام صادق(ع) می‌فرماید: «من اثم اخاه فی دینه فلا حرمة بینهما، هر کس به برادر دینی خود تهمت زند حرمتی میان آن دو به جا نمی‌ماند». (الکافی، ج ۲، ص ۳۶۱)
۱۵.**در تلی از آتش:** کسی که نسبت ناروا می‌زند باید خود را آماده

خداوند در آیاتی از قرآن بیان می‌کند که از گروه ها و اقشاری خود دفاع ی‌کند و یا کسانی را به دفاع بر می‌انگیزد. چنانکه می‌فرماید: **اِنَّ اللّٰهَ یُدَافِعُ عَنِ الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا اِنَّ اللّٰهَ لَا یُحِبُّ کُلَّ خَوَّانٍ کُفُوۡرٍ**؛ قطعاً خداوند از کسانی که ایمان آورده‌اند دفاع می‌کند، زیرا خدا هیچ خیانتکار ناسپاسی را دوست ندارد. (حج ۳۸ /

نبراین نخستین گروهی که خداوند از آنان دفاع می‌کند و به عنوان مدافع وارد عمل می‌شود، مومنان هستند که هر گونه خطری را از آنان دفع می‌کند و اجازه ورود دشمن متجاوزان و ظالمان ،حقوقشان را غصب کرده و یا به آنان ضرر و زبانی وارد سازند. بر همین اساس، مومنان خود را در سایه الطاف و فضل الهی از هر گونه نیازی به مدافع دیگری چون کدخدای محله یا کدخدای جهان بی‌نیاز دانسته و امور خویش را به خداوند بسپارند و متعالی و آزادگار می‌کنند و با اشکال براوامر خود خویشتن را پیش می‌برند. خداوند می‌فرماید که از مراکز عبادی چون کنیسه و کلیسا و مسجد حمایت و دفاع می‌کند و در این ارتباط حتی ظالمان و مستکبران جهان را ناخواسته در مسیری قرار

✽ از برخی روایات به دست می‌آید که خداوند آه مظلومان ناتوان را بر نمی‌تابد و خودش به عنوان مدافع مظلوم یا پیش می‌گذارد و حق آنان را استیفا می‌کند. پیامبر(ص) می‌فرماید: تا نفرین مظلوم بپرهیز زیرا وی با دعا حق خویش را از خدا می‌خواهد و خدا حق را از حقدار دریغ نمی‌دارد.

می‌دهد که مشیت اوست و این گونه به دفاع از این مراکز عبادی می‌پردازد؛ چنانکه می‌فرماید:به کسانی که جنگ بر آنان تحمیل شده، رخصت [مجرد] داده شد است، چرا که او را مظلوم قرار گرفته‌اند و البته خدا بر پیروزی آنان که می‌توانست.همان کسانی که بناحق از خانه‌هایشان بیرون رانده شدند. آنها گفتند: «آنها حق را از ما گرفتند؛ جز اینکه می‌گفتند:

کند تا در دوزخ بر تلی از آتش بایستد و بسوزد. پیامبر اسلام فرموده است: کسی که به مرد یا زن با ایمان تهمت بزند و یا درباره او چیزی بگوید که در او نیست، خداوند در روز قیامت او را بر تلی از آتش قرار می‌دهد تا از مسئولیت آنچه گفته است در آید. (عیون الاخبار الرضا- ج ۲، ص ۲۳؛ بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۹۴).

۱۶.**بدرتین مردمان:** پیغمبر اکرم یک وقت در حضور اصحاب فرمود: آیا به شما خبر ندهم که بدترین مردم چیست؟ گفتند: بلی یا رسول‌الله. فرمود: بدترین مردم آن کسی است که خبر خودش را از دیگران منع می‌کند و هر چه دارد تنها برای خودش می‌خواهد. حاضران گمان کردند با این مقدمه دیگر بدتر از این افراد کسی نیست. حضرت فرمود: ای‌امی خواهید به شما بگویم از این بدتر کیست؟ صف دیگری را ذکر فرمود. اصحاب گفتند: خیال کردیم بدتر از این گروه دوم دیگر کسی نیست. بعد فرمود: آیا می‌خواهید از آن بدتر را به شما بگویم چیست؟ گفتند از این بدتر هم مگر هست؟ آنگاه صف سوم را فرمود: بدتر از این افراد، مردمان بدزبان فحاش تهمت زن و او برپروند. اینجا دیگر حضرت توقف کرد، یعنی بدتر از اینها دیگر وجود ندارد. (همان)

۱۷.**بی‌شرمی:** امام علی(ع) می‌فرماید: «لا لجة کالبهت؛ هیچ بی‌شرمی و فاحشی چون بهتان زدن نیست». (غر الحکم، ح ۴۴۳۸)
۱۸.**بزرگ‌تر و سنگین‌ترین جرم:** امیرمؤمنان امام علی(ع) می‌فرماید: «البهتان علی البری اعظم من السما؛ بهتان زدن به آدم بی‌گناه بزرگتر از آسمان است. (بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۳۱)

۱۹.**ابتلا به بدتر از آن:** امام سجاده(ع) می‌فرماید: «من رمی الناس بما فیهم رموه بما لیس فیه؛ هر کس به مردم عیبی را نسبت دهد که دارند، مردم به او عیبی را که ندارد نسبت دهند». (بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۱۶۰)
۲۰.**بدترین همنشین:** پیامبر خدا(ص) می‌فرماید: «ولی الناس بالتهمة من جالس اهل التهمة؛ سازا زدن مردم به تهمت کسی است که با متهمان و افراد مظنون همنشینی کند». (امالی شیخ صدوق، ص ۲۸)
۲۱.**گرفتار چرک‌های دوزخیان:** امام صادق(ع) فرموده است: هرکس به مرد یا زن مؤمن بهتان زند خداوند در روز رستاخیز او را در طینت خیال نگه‌دارد تا حرف خود را پس گیرد. (این آیه یعنور می‌گوید) عرض کردم: طینت خیال چیست؟ حضرت فرمود: چرک و زردی‌لای که از شرمگاه زنان فاحشه بیرون می‌آید. (معانی الاخبار، ص ۱۶۴).
۲۲.**نشانه بی‌ایمانی:** برای هر چیزی نشانه‌ای است، امور باطنی نشانه‌هایی دارد، نشانه ایمان ترک تهمت و نشانه بی‌ایمانی گرفتاری به تهمت است. امام علی(ع) فرموده است: المؤمن لا یشی اخاه، و لا یخونه، و لا یدخله، و لا یتهمه؛ مؤمن با برادر مؤمنش فریبکاری نمی‌کند و به او خیانت نمی‌ورزد و او را خواری نمی‌سازد و به او تهمت نمی‌زند. (الخصال، ج ۲، ص ۶۲۲؛ بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۴۳).

در آیات قرآن مصادیقی از افتراهای حیرتانگیز بیان شده است. از جمله

آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

✽ هر گونه نسبت ناروایی به دیگری به ویژه مؤمنان موجب ذوب شدن ایمان و از دست رفتن آن می‌شود. امام صادق(ع) می‌فرماید: هرگاه مؤمن به برادر ادینی[خود تهمت بزند، ایمان در قلب او از میان می‌رود، همچنان که نمک در آب، ذوب می‌شود.

۱.**انتساب فرزند نامشروع به شوهر:** انتساب فرزندان نامشروع یا مشکوک به شوهر، از جانب زن، افترایی حیرت‌آور است که باید زنان از آن اجتناب کنند. (متحنه، آیه ۱۲)
۲.**انتساب بیگانه خود به دیگری**: انتساب گناهان خود به دیگران از افتراهای دیگر است که در آیاتی از جمله ۱۱۲ سوره نساء به آن اشاره شده است.
۳.**انتساب گناه ناکرده به مؤمن:** اذیت و آزار افراد با ایمان با انتساب گناهان ناکرده به آنان، از افتراهای شگفت‌انگیز است. (احزاب، آیه ۵۸)
۴.**نسبت بی‌عفتی به زنان:** نسبت بی‌عفتی به زنان به هدف تصاحب مهریه آنها، از افتراهای بهت‌آور است. (نساء، آیه ۲۰)
نسبت بی‌عفتی به حضرت مریم(ص) که زنی پاکدامن بود از مصادیق چنین افتراهایی است. (نساء، آیه ۱۵۶)
چنانکه نسبت بی‌عفتی به همسران پیامبر(ص) در آیات ۱۱ و ۱۶ سوره نور به عنوان افتراهای تعجب‌برانگیز مطرح شده است.

خداوند از چه کسانی دفاع می‌کند؟

گرفته شده و به آنان داده شود. پس هر کسی که تحت ظلم ظالمان قرار گرفته و تحت فشار مستکبران به استضعاف کشیده و حقوق آنان تضییع شده، به عنوان فریاد متجاوزان و مظلومان، سخت ویران می‌شد، و قطعاً و حتماً خدا به کسی که آدین] او را یاری می‌کند، یاری می‌دهد، چرا که خدا سخت نیرومند شکست‌ناپذیر است. (حج، ۳۹ و ۴۰)
در همین آیات، اجازه جهاد به مظلوم و دفاع از حق خود به وی داده شده و مشروعیت دفاع مظلوم تأیید شده و حتی خداوند خود وعده یاری و پیروزی داده است.

دفاع از مظلوم وظیفه هر انسان
البته خداوند خود از مظلوم دفاع می‌کند و مدافع آنان است تا حق خود را از ظالم ببستانند. براساس آموزه‌های قرآنی، دفاع

✽ از برخی روایات به دست می‌آید که خداوند آه مظلومان ناتوان را بر نمی‌تابد و خودش به عنوان مدافع مظلوم یا پیش می‌گذارد و حق آنان را استیفا می‌کند. پیامبر(ص) می‌فرماید: تا نفرین مظلوم بپرهیز زیرا وی با دعا حق خویش را از خدا می‌خواهد و خدا حق را از حقدار دریغ نمی‌دارد.
حق‌ها را از حقدار دریغ نمی‌دارد. (نهج الفصاحه ص ۱۶۱، ج ۳۵)
سعدی در سروده اخلاقی بلند خویش برای شمس الدین محمد جوینی صاحب دیوان می‌سراید:
از درون خستگان، اندیشه کن جز دعای مردم پرهیزگار
منجبتی عهده مظلومان را
بویژه مستضعفانی که ناتوان از احقاق حقوق خود هستند، پس

صفحه معارف ۶
یکشنبه ۲۷ دی ۱۳۹۴
۶ ربیع‌الثانی ۱۴۳۷ – شماره ۲۱۲۵۷

چراغ راه شاخص‌های رفتاری مومن

قال الامام السجاده(ع):علامات المومن خمس: الورع فی الغلوة، والصدق فی القلبه، و الصبر عندالمصیبه، و الحلم عند الغضب، والصدق عندالعوف.
امام سجاده(ع) فرمود: مومن پنج نشانه دارد: ۱- از گناه در موقعی که غیر از خدا حاضر و ناظری نیست کناره‌گیری می‌کند. ۲- در موقع تنگدستی به مقدار توانش در راه خدا صدقه می‌دهد. ۳- آنگاه که مصیبتی متوجه او می‌شود صبر می‌کند. ۴- آنگاه که نیروی خشمش برانگیخته می‌شود، خودش را کنترل می‌کند. ۵- آنجایی که بیم دارد نفعی از دستش برود یا ضرری متوجه‌اش شود، باز هم راست می‌گوید. ^(۱)

حکایت خوبان

بر تری عمل کم توأم با تقوی
مفضل از شاگردان امام صادق(ع) نقل می‌کند که در محضر آن حضرت بودم، سخن از چگونگی اعمال به میان آمد. من گفتم: عمل من چه مقدار کم است؟ حضرت فرمود: عمل کم با پرهیزگاری و تقوی بهتر از عمل بسیار بدون تقوی است.

گفتم: عمل بسیار بدون تقوی چگونه می‌شود؟ فرمود: مانند عمل کسی که به مردم و همسایگانش نیکی و محبت می‌کند و در خانه‌اش به روی مردم باز است، ولی هنگامی که در معرض کار حرام قرار می‌گیرد از آن خودداری نمی‌کند و با مرتکب حرام و گناه می‌شود. بلی! این است نمونه عمل بدون تقوی. اما شخص دیگری نیز هست که کارهای نیک (مهربانی به همسایه و ...) انجام نمی‌دهد، ولی اگر کار حرامی برایش پیش آمد، خوشتن داری نموده، مرتکب کار حرام و گناه نمی‌گردد، و البته که شخص دومی بهتر از اولی است. ^(۱)

۱- بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۱۰۴ پرسش و پاسخ

شگردهای عوام‌فریبی
پروشن:
از منظر قرآن چه شگردها و ترفندهایی درباره عوام فریبی مردم وجود دارد؟
پاسخ:
عوام فریبی یک نوع کلاهبرداری و خیانت به نسل بشر است و این گناه دانشمندان غیرتعمیر طاغوت‌ها، علمای غیرعامل، سیاسیبون بی تقوا و مانند آنها می‌باشد.
راههای عوام فریبی آنان عبارت است از:
۱.**گاهی امکانات خود را به رخ می‌کشند:** «ألیس لی ملک مصر» فرعون در میسان قوم خود نداد و گفت: «ای قوم من! آیا حکومت مصر از آن من نیست؟» (زخرف – ۵۱)

۲.**گاهی با جلوه‌گری زر و زینت:** «فخر علی قومه فی زینته» (روزی قارون) در تمام زینت خود در برابر قومش ظاهر شد (قصص – ۷۹)
۳.**گاهی با گریه:** «جأوا أیلم عنة یبکون» (برادران یوسف) شب هنگام، گریان به سراغ پدر آمدند. (یوسف – ۱۶)
۴.**گاهی با سرگند:** «تخذوا ایمانهم حنة» آنها سوگندهای خود را سبزی قرار دادند (مجادله – ۱۶) «قاسمهوا» و برای آنها سوگند یاد کرد (اعراف –